

บทคัดย่อ

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในการเลี้ยงและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับไก่พื้นเมืองในภาคอีสาน โดยมีกรอบความคิดที่ว่าภูมิปัญญาเหล่านี้แฝงอยู่ในชนเผ่าต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาคอีสาน ทำการเก็บข้อมูลจาก 17 ชนเผ่า โดยการสัมภาษณ์อย่างผู้ให้ข้อมูลด้วยเทคนิค Snow Ball ได้ผู้ให้ข้อมูล 409 คน ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง และทำการประเมินสถานภาพของพันธุกรรมโดยใช้เทคนิค 4 Cell Analysis ผลจากการศึกษาพบว่า การเลี้ยงและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับไก่พื้นเมืองทั้ง 17 ชนเผ่า ส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน ยกเว้นในเรื่องความเชื่อบางประการ จากการศึกษพบว่าเกษตรกรมีการเลี้ยงไก่อยู่ 11 ชนิด มี 3 ชนิดที่มีสถานภาพที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ในภาวะปกติไก่พื้นเมืองจะให้ผลผลิต 3 รุ่นต่อปี รุ่นละ 9 ตัว ทั้ง 17 ชนเผ่ามีภูมิปัญญาในการคัดเลือกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ มีการดูแลสุขภาพ โรคที่พบมีจำนวน 13 โรค ส่วนใหญ่ใช้สมุนไพรในการรักษาจำนวน 41 ตำรับ และการป้องกัน 13 ตำรับ จากการวิเคราะห์ภูมิปัญญาพบว่าภูมิปัญญาที่ปรากฏในแต่ละชนเผ่า เป็นภูมิปัญญาที่มีพลวัตไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาส่วนใหญ่ซึ่งยังเหมาะต่อการปฏิบัติของคนในชุมชนต่อไป ความจริงที่ปรากฏ คือ การเลี้ยงไก่พื้นเมืองนอกจากจะใช้เป็นแหล่งอาหารแล้วยังเป็นแหล่งเงินสดของครอบครัวด้วย

Abstract

The aim of this study was to investigate the indigenous knowledge for native chicken production and management. The 17 ethnic groups in Northeastern Thailand were investigated. 409 people were sampled by using Snow Ball technique. The questionnaires were used for collecting data. The 4 cell analysis was used to evaluate status of native chicken genetics. The indigenous knowledge was evaluated by using SWOT analysis.

There were 11 strains of native chicken in 17 ethnic groups. The 3 strains were showed genetic erosion. The management was similar in each ethnic group, except some belief.

They produced native chicken 3 crops per year. The average of flock size was 41. There were 13 common diseases. 13 formulas of traditional medicine were used for prevention and 41 formulas were used for curing. The rearing of native chicken was not only for food but also for source of cash.